

Lothar Schmid

'Het zou een

MINZE BIJ DE WEG

Bamberg, geschenk van duizend jaar, luidt de slogan waarmee de Duitse stad Bamberg haar culturele schatten aanprijst. De stad in het Frankenland is de moeite van het bezoeken inderdaad meer dan waard. Ze is de oorlog ongeschonden doorgekomen en toont in ongestoorde pracht de bouwwerken, beeldhouwwerken en schilderijen vanaf het begin van het huidige millennium.

De schaker zal Bamberg voornamelijk kennen als de plaats waar in 1968 ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de plaatselijke schaakclub een sterk bezet grootmeestertoernooi plaatsvond. Dat de slogan, maar dan in de vorm *Geschenk van vijfhonderd jaar*, ook op het schaken in de stad van toepassing is zullen heel wat minder mensen weten. Wie echter eenmaal het vier verdiepingen tellende pand waar Lothar Schmid, uitgever, grootmeester, wedstrijdleider en verzamelaar woont heeft bezocht zal met deze benaming volmondig kunnen instemmen.

Op de bovenste twee verdiepingen van zijn huis heeft Lothar Schmid in de loop der jaren een gigantische verzameling schaakboeken, spelen en andere curiosa bijeen gebracht. Werken variërend van unieke exemplaren uit het eind van de vijftiende eeuw

tot studies over het computerschaak, van minieme, op de handpalm passende werkjes tot nauwelijks te tillen exemplaren, van peperdure, vele duizenden guldens kostende incunabelen tot goedkope toernooibulletins.

Het aantal grote verzamelingen schaakboeken, verzamelingen die tenminste een paar duizend exemplaren omvatten, bedraagt misschien enkele tientallen. Echt grote verzamelingen zijn er maar heel weinig, om precies te zijn drie. Christiaan Bijl, conservator van de schaakafdeling van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag geeft de volgende volgorde: De *Bibliotheca van der Linde-Niemeijeriana* in Den Haag, ongeveer 28000 exemplaren; de *John G. White Collection of Folklore, Orientalia and Chess* ongeveer 25000 exemplaren; de bibliotheek van Lothar Schmid ongeveer 15000 exemplaren. Waarbij moet worden aangekend dat de aantallen slechts een indicatie geven van de belangrijkheid, het karakter en aantal strekkende meters papier. Omdat er geen afspraken bestaan over de wijze van catalogiseren kan het voorkomen dat bij de één iedere brief, ieder krantenartikel onder een afzonderlijk nummer voorkomt, terwijl elders achter één nummer een complete serie van de *Deutsche Schachzeitung* verborgen gaat.

Over één ding zijn alle verzame-

laars het wel eens. De verzameling van Lothar Schmid is met grote voorsprong de belangrijkste privé-collectie ter wereld. Niet alleen wat aantal betreft, maar ook door de vele uniek exemplaren. Ook een Christiaan Bijl, die tegelijkertijd in Bamberg was, loopt daar likkebaardend rond, kon ik constateren.

Het zou te ver voeren en ook onmogelijk zijn een volledig overzicht van deze bibliotheek te geven. *New in Chess* is geen catalogus. Die ontbreekt trouwens ook van de bibliotheek in Bamberg. Het heeft er toe geleid dat menig verlekkeerde bibliofiel heeft aangeboden 'de bibliotheek op orde te brengen.' Lothar Schmid heeft alle aanbiedingen van de hand gewezen. De angst dat zijn bibliotheek na afloop niet meer zou zijn wat hij geweest was speelt daarbij ongetwijfeld een rol.

Wie na lang aandringen de gelegenheid krijgt een eerste blik in de bibliotheek te werpen wordt met verwarring geslagen. Zeker, een deel van de boeken staat keurig gerangschikt op planken, maar een ander deel gaat verscholen in dozen, ligt op schijnbaar willekeurige stapels of be-

MbdW - Lothar Schmid gedood door boeken: 'Het zou een mooie dood zijn.'

Bron: <https://www.newinchess.com/magazine> New in Chess magazine – augustus 1985

(photo copyright © by <https://www.schaakcomputers.nl/>)

gedood door boeken: mooie dood zijn.'

dekt bureaus. Het bracht de Engelse journalist Donald Ross er toe te schrijven: 'Het is de absolute chaos'. Lothar Schmid geeft toe dat het toen 'wat minder geordend was dan nu', maar ook toen kon de vraag al gesteld worden of er wel van een werkelijke chaos sprake was. Het is als met het bureau dat bedekt wordt door een naar het schijnt orde-loze stapel papier. De beheerder kent echter feilloos de weg. Zo ook Lothar Schmid. Zonder aarzelen trekt hij uit de eindeloze rijen de ene curiositeit na de anderen, haalt hij in een oogwenk uit een rommelige doos wat hij wil laten zien. Dat neemt niet weg dat de steeds doorlopende stroom boeken ('Ik krijg er gemiddeld zo'n vijf boeken per dag bij') en andere zaken langzamerhand gigantische ruimteproblemen begint op te leveren.

Het woongedeelte op de eerste verdieping (op de begane grond heeft Lothar Schmid zijn kantoor waar hij zijn werkzaamheden voor het Karl May Verlag verricht) is taboe voor de verzameling, al zijn enkele bijzondere schaakspelen er intussen in geslaagd tot de huiskamer door te dringen. Elders in het huis dreigen problemen met de vloeren, waardoor de boeken gedwongen langs de wanden moeten staan.

Mevrouw Schmid: 'Dit is een oud huis. Als je op onze slaapkamer naar boven kijkt ziet het er

zo uit.' Maakt een golvende beweging. L.S (tegen zijn vrouw): 'Als je weg bent kan ik ineens dood zijn omdat het plafond instort.' Tot mij: 'Nu u hier bent gun ik u deze primeur. Als ik op die manier dood ga mag u schrijven: Lothar Schmid gedood door boeken. Het zou een mooie dood zijn.'

Incunabelen

Tot het hoogtepunt van de bibliotheek behoren de enkele incunabelen: boeken die voor 1500 zijn gedrukt in oplagen van hooguit enkele honderden exemplaren. Het spreekt vanzelf dat van sommige werken tegenwoordig nog maar enkele exemplaren bekend zijn.

Alom wordt de *Lucena*, het oudste schaakleerboek ter wereld, dat overigens ook een verhandeling over de liefde bevat, dat de Spanjaard Lucena in 1497 liet drukken, als belangrijkste werk van de bibliotheek beschouwd. Het ontbreekt in Den Haag en Cleveland heeft slechts een onvolledig exemplaar. Het kostte Lothar Schmid een half jaar bedenktijd en onderhandelen voor hij tot aankoop van het prijzige werk besloot. Twee andere incunabelen kreeg hij op heel verrassende wijze te pakken. Hij schreef naar de bekende, voor de oorlog naar New York verhuisde antiquair Alfred Buschke, met wie hij tot dan geen zaken had

gedaan. In zijn antwoordbrief bood Buschke direct twee incunabelen aan, een Duitse (Straatsburg 1483) en een Latijnse (Toulouse 1494) druk van Cesolis' *Liber de moribus hominum et officiis nobilium super ludo scaccorum*. Cesolis gaf in zijn allegorische geschrift een morele interpretatie van het schaakspel.

Van zeker even grote waarde als de *Lucena* is de complete serie Damiano's die Lothar Schmid bezit. De Portugese apotheker Damiano liet in 1512 een leerboek over het schaken verschijnen, waarvan tussen 1512 en 1564 acht drukken verschenen. Lothar Schmid bezit ze alle acht en ook een nog zeldzamer roofofdruk uit 1606, die in de loop der eeuwen de route Polen, München, New York, Rio de Janeiro, Den Haag aflegde voor in de bibliotheek van Lothar Schmid zijn plaats te vinden.

De Damiano's maken duidelijk dat de eerste schaakboeken over de hele wereld verspreid zijn geraakt. Vier exemplaren (de derde, vierde, vijfde en achtste druk) kwamen uit Amerika. Lothar Schmid haalde de tweede druk in 1985 persoonlijk uit Florence, terwijl hij in 1956 het geldbedrag dat hij op een toernooi in Gotenburg had gewonnen direct overdroeg aan een antiquair uit Stockholm om de zesde druk mee te kunnen nemen. De zevende druk tenslotte, die oorspronke-

MbdW - Lothar Schmid gedood door boeken: 'Het zou een mooie dood zijn.'

Bron: <https://www.newinchess.com/magazine> New in Chess magazine – augustus 1985

(photo copyright © by <https://www.schaakcomputers.nl/>)

lijk uit het bezit van de Russische meester Jaenisch kwam, kreeg hij tijdens de olympiade van Tel Aviv 1964 in handen. Samen met de overige bagage raakte het kostbare werk op de terugweg nog een tijdje zoek, maar na een omweg via Parijs en New York kwam het uiteindelijk toch in Bamberg terecht.

Dertig jaar

Zeker net zo verbluffend als het bestaan van deze privébibliotheek is het feit dat ze in slechts dertig jaar werd bijeengebracht. Toen Lothar Schmid aan zijn schaakcarrière begon bezat hij een doodenkel leerboek. Als zoon van een uitgever had hij weliswaar de juiste achtergrond (zijn vader E.A. Schmid was bevriend met Karl May, wiens boeken hij uitgaf; na de oorlog zou Lothar Schmid met zijn twee broers de uitgeverij weer op poten zetten en voortzetten), maar de oorlog zorgde ervoor dat boeken moeilijk te krijgen waren. Kort na de oorlog had Lothar Schmid echter het geluk van de mensen bij wie hij in huis woonde de bibliotheek van de jong gestorven meester Rogmann aangeboden te krijgen voor 2000 rijksmark en een oude schrijfmachine. 'Die 2000 mark was geen punt, want de mark was toen niets waard, maar de schrijfmachine was een probleem. Ik heb die machine toen illegaal uit de bezettingszone meegenomen.' Daarmee was de kiem gelegd. Vasthoudendheid, snel verworven kennis van zaken, het voordeel dat hij door zijn schaakcarrière en zijn werk vaak naar het buitenland moest deden de rest. En het feit dat hij op het juiste ogenblik met verzamelen begon. L.S.: 'In de jaren vijftig waren bijzondere schaakboeken nog tamelijk gemakkelijk te krijgen, maar de mensen waren meer geïnteresseerd in het opbouwen van een bestaan, het kopen van

een huis. In de laatste tijd, nu de mensen daar in geslaagd zijn, krijgen ze belangstelling voor andere dingen, maar nu is het te laat. Er is nu niet veel meer te krijgen en bovendien zijn de prijzen flink omhoog gegaan.'

Er zijn verschillende manieren om een bibliotheek bijeen te brengen. Op zijn vele reizen in binnen- en buitenland liet Lothar Schmid nooit na hem onbekende boekhandels en antiquariaten te bezoeken. Dat leverde hem op een donkere, natte namiddag in Lübeck in een klein antiquariaat een exemplaar op van het Schaak-tractaat van de jood Hirsch Baruch, een boek waarvan volgens Van der Linde maar twee exemplaren bekend waren. Dit was het derde exemplaar, dat tussen een werkje uit 1799 en één uit 1826 bleek ingebonden.

Soms ging het ook in het groot, zoals in de jaren vijftig in een Oostduits stadje.

L.S.: 'Ik kwam in een oud boekwinkeltje, waarin een oude vrouw stond. Ik dacht al, dit is niets, maar ik vroeg toch, hebt u schaakboeken. Het bleek dat ze alleen maar schaakboeken hadden, het ene waardevolle boek na het andere.

'Ik wist niet wat ik zag. Het was als in een droom. Je droomt wel eens dat je alle boeken vindt die je nog wilt hebben, dat alles er is, maar als je dan 's ochtends wakker wordt is dat weer voorbij. Maar deze droom was echt. Al die boeken stonden daar. En voor wat voor prijzen. Ik was een tijdje totaal confuus en toen zei ik (spreidt de armen) ik koop alles! 'Ik herinner me nog hoe dat ging. Die boeken hadden allemaal heel merkwaardige prijzen, iets als 3.85, 4.95 enzovoorts, ik denk om het wat interessanter te maken. Die vrouw siste een beetje en moest alles met de hand op een papiertje optellen. Dat ging in de trant van zweimarkfünfundachtzzsssig,

viermarkfünfundsiebszzsssig, ik hoor het slissen nog in mijn oren. 'Later die avond kwam de straf. Ik had alles in een Volkswagenbus geladen en we stuitten 's nachts op een sneeuwopstuiving. We moesten ergens in een dorp onderdak zoeken. Het vroom stevig, maar ze hadden alleen maar onverwarmde kamers, het was daar min tien graden. Ik heb het nog nooit zo koud gehad, maar ik was gelukkig. Ik dacht alleen: als de boeken in de auto maar niet bevroren.

'Met de douane hadden we daarna geen problemen. Je kon toen nog gemakkelijk boeken uit het oosten meenemen. Je zag die douanier denken, wat moet die idioot met al die boeken en we mochten zondermeer doorrijden.'

De tweede manier om een bibliotheek aan te vullen is ruilen. De meeste verzamelaars beschikken over flinke aantallen dubbele exemplaren, de zogenaamde doubletten, die ze zorgvuldig achterhouden tot het juiste moment is aangebroken. Ook drieboekshandel is een veel voorkomend verschijnsel. Verzamelaar A houdt zijn waardevolle doublet, waar verzamelaar B al lang op aast hardnekkig vast, tot hij van verzamelaar C eindelijk aangeboden krijgt wat hij zoekt. Met de opbrengst van de verkoop van het doublet financiert A uiteindelijk de koop bij C. Vooral met de Nederlandse verzamelaar Nijmeijer heeft Lothar Schmid veel geruild. Ook het verwerven van het boek van Hirsch Baruch ging met gesloten beurzen.

Een van de macabere kanten van het verzamelaarsbestaan komt naar voren wanneer een bekend verzamelaar overlijdt. Het lichaam van de overledene staat vaak nog boven de grond als de concurrentie al met begerige ogen bij de treurende weduwe aanklopt. Hele bibliotheken

MbdW - Lothar Schmid gedood door boeken: 'Het zou een mooie dood zijn.'

Bron: <https://www.newinchess.com/magazine> New in Chess magazine – augustus 1985

(photo copyright © by <https://www.schaakcomputers.nl/>)

gaan op die wijze van de ene in de andere hand over.

Het opkopen van hele verzamelingen is voor iedere verzamelaar een onontbeerlijk middel om een flinke basis te leggen. Ook Lothar Schmid heeft van deze methode gebruik gemaakt. Zelf schat hij in de loop der jaren ongeveer 50 bibliotheken te hebben opgekocht. Daaronder de bibliotheek van Tarrasch, die naast vele schaakboeken ook de dagboeken van een in de eerste wereldoorlog omgekomen zoon van Tarrasch bevat. Deze schrijft daarin ondermeer over de vele schaakgevechten van zijn vader. Bijna tragikomisch was de manier waarop Lothar Schmid een deel van de bibliotheek, althans enkele zeer begeerde werken, van de Rus Dombrovski in handen kreeg.

L.S.: 'Ik heb Dombrovski een keer in Leningrad bezocht. Hij woonde toen samen met twee vrouwen. Hij was gescheiden en met een tweede vrouw getrouwd, maar de eerste was bij hem in huis blijven wonen. Het probleem was dat ze maar twee bedden hadden en daar sliepen de vrouwen in.

'Dombrovski had heel wat bij-

Voorbereiding

Een tijdlang heeft Lothar Schmid zich ook intensief met correspondentieschaak bezig gehouden. Niet als doel op zich, al won hij in 1956 wel het sterke Dyckhoff-herdenkingstoernooi en eindigde hij bij het wereldkampioenschap 1956/58 samen met O'Kelly achter Ragozin op de tweede plaats, maar meer als training.

L.S.: 'Ik heb altijd in kleine plaatsen gewoond. Om te kunnen trainen moest ik correspondentieschaak spelen. Daardoor

bood. Het heeft me erg geholpen en ik zou het iedereen willen aanraden.

'Het niveau van het correspondentieschaak is erg hoog. Er zitten in het schaakspel heel fijnzinnige dingen, die er alleen bij het correspondentieschaak uitkomen. Het verbaast je. Maar het kost tijd. Als je een gezin hebt levert dat problemen op. Daarom ben ik er tegen de tijd dat ik ging trouwen mee opgehouden.'

Dat dwong Lothar Schmid naar

tijd lang toe bracht riskante openingen uit te proberen. Tijdsbesparend en uniek was in ieder geval de wijze waarop hij zich voorbereidde op de match West Duitsland-Sovjet Unie, die in 1960 in Hamburg werd gespeeld. Lothar Schmid wist dat hij in de eerste ronde tegen de juist wereldkampioen geworden Tal moest spelen en maakte, om goed beslagen ten ijs te komen, op de heenweg in zijn auto een omweg via het dorpje Tal. Naar bleek een probaat middel. De we-

MbdW - Lothar Schmid gedood door boeken: 'Het zou een mooie dood zijn.'

Bron: <https://www.newinchess.com/magazine> New in Chess magazine – augustus 1985

(photo copyright © by <https://www.schaakcomputers.nl/>)

zondere boeken die ik graag wilde hebben. Ik pakte een exemplaar, vroeg of hij het wilde verkopen en tot mijn verbazing zei hij: bitte. Het volgende boek, weer bitte. Dat ging zo door.

'Pas later bleek wat er aan de hand was. Dombrovski wilde die eerste vrouw dolgraag het huis uit hebben, maar dat kon alleen als hij haar eerst aan een bed hielp. Hij moest er dus een bed bij kopen, maar hij had geen geld en daarom verkocht hij die boeken.'

Hebzucht

Zoveel boeken op de plank. Iedere week weer nieuwe exemplaren er bij. Duidt dat op hebzucht?

L.S.: 'Het gaat me niet om het willen hebben van boeken op zich. Littorin (ook een verzamelaar, MbdW) zei tegen mij: het is bij mij zuivere bezitsdrang, ik wil eenvoudig al die boeken hebben. Dat is een heel eerlijk antwoord.

'Dat geldt voor mij niet, al speelt het element natuurlijk wel een rol. Als er nog een leemte in je bibliotheek is wil je iets beslist hebben en dan is het ook een gezonde zaak dat je er voor vecht. Dat willen hebben is een tic en die tic heb ik in zekere mate ook. Daarzonder breng je het niet op zoveel energie in dat verzamelen te steken. Maar je moet weten waar je moet ophouden, hoewel de grens tussen bibliomanie en bibliofilie erg onduidelijk is. Maar nogmaals, het gaat mij niet om de boeken op zich, maar om het hebben van bijzondere boeken. Ik ben vooral geïnteresseerd in boeken waar iets bijzonders mee is, boeken die een geschiedenis hebben.'

Wordt u niet moe van dat steeds maar verzamelen?

'Ieder jaar denk ik, nu is het genoeg, ik hou er mee op. Maar dan kom je in januari of februari weer iets tegen en ga je toch

door. En het geluksgevoel als je iets bijzonders gevonden hebt zorgt er voor dat je weer tien jaar verder kunt. En ik denk dat verzamelen ook een gezonde bezigheid is. Verzamelaars worden

oud omdat ze een levensdoel, een bezigheid hebben. Er zijn gevallen bekend van mensen die op hielden met verzamelen en korte tijd daarna overleden. John White is oud geworden, Nie-

Lothar Schmid ten tijde van de Fischer-Spassky-match in 1972

PEER PETERSSEN

MbdW - Lothar Schmid gedood door boeken: 'Het zou een mooie dood zijn.'

Bron: <https://www.newinchess.com/magazine> New in Chess magazine – augustus 1985

(photo copyright © by <https://www.schaakcomputers.nl/>)

meijer is oud. Als ik lang wil leven moet ik doorgaan met verzamelen.'

De schaker

In tegenstelling tot de meeste verzamelaars was en is Lothar Schmid ook een sterk schaker. Zo sterk dat hij, zonder al te veel te spelen, twintig jaar lang aan het tweede bord van het Duitse olympiadeteam uitkwam. De basis voor zijn spelstijl werd gelegd tijdens de oorlogsjaren.

'Er waren tijdens de Tweede Wereldoorlog natuurlijk niet veel boeken te krijgen. Merkwaardig genoeg waren de boeken van Nimzowitsch en Tarrasch niet verboden, want blijkbaar wisten de nazi's niet dat zij joden waren. Er werden in die tijd rare veranderingen in schaakboeken aangebracht, zoals in de vijftiende druk van de Dufresne die ik toen in handen had. Het kon dan gebeuren dat in zo'n boek alleen een overwinning van Yates op Rubinstein werd gepubliceerd, terwijl al die andere keren dat Rubinstein had gewonnen niet werden genoemd.'

In zijn woonplaats Radebeul, tegen Dresden aangelegen, speelde Lothar Schmid als jongen bij de plaatselijke afdeling van *Kraft Durch Freude*. 'Dat was een nazi-organisatie, maar in feite werd er bij ons alleen maar geschaakt.' Later ging hij ook in Dresden spelen, waar hij op zijn vijftiende kampioen bij de senioren werd.

'Na de oorlog probeerden we het schaakleven snel weer op poten te krijgen. In 1945 en 46 werd er alleen op plaatselijke schaal gespeeld. In 1947 had je weer echte kampioenschappen. Ik ben in dit jaar jeugdkampioen in het westen geworden, terwijl ik tegelijkertijd seniorenkampioen van de bezettingszone (de huidige DDR) was.'

'Mijn eerste internationale toernooi was Heidelberg 1949. In En-

geland 1950 leerde ik de eerste grootmeesters kennen. De olympiade van Dubrovnik 1950 was internationaal voor ons een nieuw begin. Er kwam een toenadering tussen de volkeren en wij vonden het een gelukkige zaak dat de anderen ons toestonden er weer bij te zijn. Er ontwikkelden zich vele schaakvriendschappen. Dat kon omdat het schaken net als de kunst neutraal terrein is.'

Verplichtingen die uit zijn werk voortvloeiden waren er de oorzaak van dat Lothar Schmid ondanks zijn grote talent maar zelden in toernooien te zien was. Hij beperkte zich tot zo'n één à twee toernooien per jaar en leverde dan vaak uitstekende prestaties: eerste plaatsen bij de toernooien van Wilderness 1964 en Mar del Plata 1970 en 1973 en gedeelde tweede plaatsen in Malaga 1963 en Bamberg 1968, achter Keres, gelijk met Petrosian, o.a. voor Unzicker, Donner, Bobotsov, Szabo en Ivkov. Dat jaar stond hij vermoedelijk op zijn top, want tijdens de olympiade van Lugano 1968 behaalde hij met een score van 9 uit 12 het tweede resultaat aan het tweede bord. Toch heeft hij nooit overwogen beroepsspeler te worden.

'Samen met mijn twee broers heb ik het Karl-May-Verlag weer opgericht. Dat kostte te veel tijd om te kunnen schaken. Maar ik vind ook nog steeds dat schaken als beroep niet zo'n gelukkige keuze is. Je moet al heel goed zijn, er echt boven uit steken, om er je beroep van te kunnen maken.

De beroepsspelers *moeten* spelen, de amateurs *kunnen* spelen. Dat maakt je vrijer, je bent niet gedwongen resultaten te halen. Het voordeel van veel spelen is natuurlijk dat je routine krijgt, maar dat is tegelijk het nadeel. Je kunt teveel op je routine gaan spelen. Schaken is een kunst en je moet van tijd tot tijd pauze nemen om je scheppend vermogen weer op peil te brengen. Ik heb

het schaken altijd als een heerlijke bijzaak beschouwd. Daarom kon ik ook zo goed spelen. Ik zou niet graag veel gespeeld hebben.

'Als ik de keuze had zou ik het weer net zo doen. Je kunt natuurlijk zoals Darga en Hecht hebben gedaan eerst zo'n twee à drie jaar spelen om te kijken hoever je kunt komen en dan voor een maatschappelijke carrière kiezen. Volgens mij ligt het probleem bij het professionalisme daarin dat je bij schaken geen toeschouwers hebt. Je bent afhankelijk van maecenassen en andere geldschietters en dat kan op de lange termijn niet goed gaan. Ik ben niet tegen professionalisme, maar ik wil de jongeren waarschuwen. Alleen de echt goeden hebben een kans er van te kunnen leven.'

Volgens mij is schaken het meest interessante spel dat er bestaat. De ontwikkelingen die zich op allerlei terreinen voordoen, de problematiek, het computerschaak, ik vind het een wonder dat er zoiets mogelijk is. Het onderzoek naar de diverse problemen die met het schaak te maken hebben heeft mij altijd erg geboeid. Ik ben er trots op dat Marion Faber met behulp van mijn bibliotheek is afgestudeerd. (De studente Marion Faber studeerde af op *Das Schachspiel von Troja. Zur ikonologischen Deutung eines Kupferstiches nach Giulio Benso und Palamedeslegende im 17. Jahrhundert* en schreef later nog een dissertatie over 'Het schaakspel in de Europese schilderkunst en grafiek (1550-1700)') Zij heeft het schaak in een ruimer kader behandeld, tegen een algemene culturele achtergrond. Dat heeft mij veel voldoening gegeven.'

'Wat mij in het toernooischaak altijd heeft aangetrokken is de ontmoeting, het contact met anderen. Ik heb het geluk gehad met vele groten te mogen spelen. Op mijn vijftiende heb ik nog

MbdW - Lothar Schmid gedood door boeken: 'Het zou een mooie dood zijn.'

Bron: <https://www.newinchess.com/magazine> New in Chess magazine – augustus 1985

(photo copyright © by <https://www.schaakcomputers.nl/>)

met Aljechin gesproken. Ook met Bogoljubow en de grote Russen heb ik gespeeld. Maar het leukst heb ik altijd de olympiades gevonden, omdat daar zoveel volkeren aanwezig zijn.

Je moet overigens bedenken dat schaken een erg internationaal spel is. Het heeft vele nevengebieden, er hebben zich vele spelen uit ontwikkeld. Je hebt bijvoorbeeld de Siamese variant waar de dame nog net gaat als vierhonderd jaar geleden bij ons. En Japan en China hebben hun eigen variaties. Die hebben te maken met de wereldbeschouwing van die landen.

'Bij ons spelen nu zo'n 6½ miljoen mensen schaak, maar in Japan alleen al 10 miljoen mensen shogi (het Japanse schaak, MbdW). Het schaken is echt een onuitputtelijke bron van bedenken van problemen van allerlei aard. Maar voor mij is het niet alleen als spel, maar ook als ontmoeting erg belangrijk geweest. De bijbehorende persoonlijke ontmoetingen hebben mij altijd heel gelukkig gemaakt.'

De wedstrijdleader

Voor veel schakers van de jongere generaties zal Lothar Schmid nauwelijks nog bekend zijn als speler. Des te meer echter als de wedstrijdleader, die tijdens twee rumoerig verlopen tweekampen, Spassky-Fischer op IJsland en Karpov-Kortchnoi op de Filippijnen, regelmatig in het nieuws kwam. De ene keer in wanhopige pogingen de nukkige Amerikaan toch nog achter het bord te krijgen, de andere keer in zijn strijd tegen gecodeerde bekers yoghurt en parapsychologen. Ook bij kandidatenmatches trad hij regelmatig op. Fischer en Petrosian konden het in Buenos Aires 1971 alleen eens worden over Lothar Schmid als arbiter, zodat de Duitse grootmeester zich gedwongen zag een toernooi in Berlijn na enkele dagen te ver-

laten en naar Zuid-Amerika te vertrekken.

Hoe meer wedstrijdleader, des te minder speler. Tijdgebrek leidt er toe dat hij moet kiezen en die keuze gaat de laatste jaren bijna altijd naar het wedstrijdleaderschap uit. Datzelfde tijdgebrek zorgde er voor dat hij op voorhand het aanbod moest afslaan eventueel de tweekamp Karpov-Kasparov in Moskou te leiden. De onbepaalde duur van de match vormde een te onzekere factor. Achteraf kon Lothar Schmid ('Ik kan ongeveer twee maanden per jaar vrij maken voor het schaken') constateren dat hij terecht niet naar Moskou was gereisd. Ook in Baguio had het risico van een eindeloze match natuurlijk al gespeeld, maar bij die gelegenheid had hij weten te bedingen dat hij bij een te lange duur naar huis mocht terugkeren.

Dat Lothar Schmid als arbiter nog steeds gewild is bleek op de dag van dit interview. Campomanes stuurde een brief met de vraag of hij op de lijst wilde staan waaruit Karpov en Kasparov voor hun tweede match de arbiter zouden mogen kiezen. In een eerste reactie had Lothar Schmid er wel oren naar. Maar ook als dat niet doorgaat zullen we hem dit jaar in ieder geval nog als organisator actief zien. Tijdens het wereldkampioenschap voor teams, dat van 15 tot 28 november in Luzern wordt gespeeld, zal hij toernooirecteur zijn.

Een grootmeester als wedstrijdleader. De schaakwereld beschikt de laatste tijd toch over een groot aantal gekwalificeerde internationale arbiters? Is het beslist nodig dat de match om de wereldtitel door een grootmeester wordt geleid?

L.S.: 'Ik vind van wel. Een grootmeester kent de spanningen die zich tijdens het spelen kunnen voordoen van binnenuit. Een in-

ternationaal arbiter kijkt daar anders tegen aan. Die zal eerder geneigd zijn te zeggen: de regels zijn zo en zo, waar heeft zo'n man het over.

'Ik zal een voorbeeld geven, ik noem het zelf de Botwinnikhouding. Botwinnik speelde een keer tegen Geller. Geller had de gewoonte na zijn zet op te staan, achter zijn stoel te gaan staan en van daaruit naar het bord te kijken. Botwinnik protesteerde daar tegen. Hij zei: als Geller zo staat is het of ik tegen een simultaanspeler speel en dat stoort. Een arbiter zou in zo'n geval misschien zeggen: wat is er aan de hand, er gebeurt toch niets tegen de regels. Het is een moeilijk geval, maar Botwinnik had beslist niet zondermeer ongelijk.

'Iets anders is de Aljechinhouding. Hij had de gewoonte als hij niet aan zet was achter de tegenstander te gaan staan en hem met zijn blikken te doorboren. Ook dat kan heel storend zijn.

'Zelf heb ik in Baguio ook zo'n geval meegemaakt. Kortchnoi begon opeens op een merkwaaardige manier met zijn paard te spelen. Niet gewoon zo (doet een normale paardzet voor), maar zo (maakt een wijde boog naar rechts met zijn hand). Karpov protesteerde daar tegen. Dat vond ik terecht en ik heb tegen Kortchnoi gezegd: 'Meneer Kortchnoi, wilt u normaal met uw paard zetten en niet om het hoekje.'

Wat is het boeiende van het wedstrijdleaderschap?

'Ook hier speelt het thema van de ontmoeting mee, het contact met anderen, de verschillen tussen mensen en culturen. Beide keren, bij Fischer-Spassky en bij Karpov-Kortchnoi, speelde het Oost-West thema mee. Ik vind het stimulerend als speler, als mens en als jurist om de problemen die uit zo'n tweekamp kunnen voortkomen zo objectief mogelijk op te lossen.'

MbdW - Lothar Schmid gedood door boeken: 'Het zou een mooie dood zijn.'

Bron: <https://www.newinchess.com/magazine> New in Chess magazine – augustus 1985

(photo copyright © by <https://www.schaakcomputers.nl/>)